

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора педагогічних наук, професора **ПРИМИ РАЙСИ МИКОЛАЙВНИ**
на дисертацію **АНДРУСИКА ПAVЛА ПЕТРОВИЧА** на тему:
**«Підготовка студентів спеціальності «Освітні, педагогічні науки»
до використання цифрових ресурсів у професійній діяльності»**,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки»
галузі знань 01 «Освіта / Педагогіка»

Актуальність обраної теми та її зв'язок з відповідними планами галузей науки.

Дисертація Андрусика Павла Петровича на тему: «Підготовка студентів спеціальності «Освітні, педагогічні науки» до використання цифрових ресурсів у професійній діяльності», поза сумнівом, є актуальною в площині інтенсивних змін соціокультурного простору суспільства ХХІ століття, пов'язаних зі становленням нового типу суспільно-економічної формації – постіндустріального «інформаційного» суспільства, всі види активності якого побудовані на застосуванні високих технологій.

Актуальність порушеної проблеми підсилюється ще й тим, що однією з найбільш нагальних тенденцій розвитку освіти в умовах сьогодення є введення цифрових ресурсів в освітній процес, позаяк вони сприяють його інтенсифікації, збільшують швидкість та якість сприйняття, розуміння та засвоєння знань здобувачами освіти, створюючи нові можливості для викладача.

Дослідження виконано в межах науково-дослідної теми кафедри педагогіки Національного університету біоресурсів і природокористування України «Теоретико-методичні основи навчально-виховної роботи у природоохоронних та аграрних вищих навчальних закладах» (номер державної реєстрації 0115U003561).

До **найбільш суттєвих наукових результатів, які містяться в дисертації** варто віднести те, що в ній теоретично обґрунтовано становлення проблеми підготовки студентів спеціальності «Освітні, педагогічні науки» до використання цифрових ресурсів у професійній діяльності; схарактеризовано класифікацію цифрових освітніх ресурсів у професійній діяльності педагога; визначено методику використання цифрових освітніх ресурсів у процесі підготовки студентів ЗВО; досліджено напрями, що визначають готовність студентів ЗВО до використання цифрових ресурсів у професійній діяльності; розроблено та експериментально перевірено модель підготовки студентів спеціальності «Освітні, педагогічні науки» до використання цифрових ресурсів у професійній діяльності.

Нам видається **особливо науково цінним** те, що здобувачу вдалося *вперше* визначити сутність та специфіку педагогічного забезпечення підготовки фахівців до використання цифрових ресурсів у професійній діяльності на базі теоретичного, порівняльного, ретроспективного та системного аналізу сучасних наукових джерел; розкрити використання

цифрових освітніх ресурсів при підготовці майбутніх фахівців у країнах ЄС; висвітлити класифікацію цифрових освітніх ресурсів; показати використання цифрових ресурсів у підготовці студентів спеціальності «Освітні, педагогічні науки»; охарактеризувати основні напрями використання цифрових освітніх ресурсів в закладах вищої освіти; визначити сучасні методи використання цифрових освітніх ресурсів у процесі підготовки; теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити умови та структурно-змістовну модель підготовки студентів спеціальності «Освітні, педагогічні науки» до використання цифрових ресурсів у професійній діяльності. Також удосконалено класифікацію цифрових освітніх ресурсів щодо здійснення випереджувального підходу та концептуальних ідей неперервного професійного розвитку студентів в Україні в умовах глобалізаційних процесів; *подальшого розвитку набули* принципи щодо підготовки фахівців до використання цифрових ресурсів у професійній діяльності та використання передових ідей зарубіжного досвіду в системі реформування освітньої системи України.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційному дослідженні, опублікованих працях. Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечується логікою подання наукового апарату дослідження: об'єкта, предмета, мети і завдань дослідження, що віддзеркалює сутність і змістове наповнення ключових понять й дає можливість цілісно уявити авторське бачення розв'язання окресленої проблеми, її алгоритм, інструментарій, способи інтерпретації одержаних результатів, репрезентативністю джерельної бази, апробацією дослідження: наукові положення, результати дослідження апробовані на міжнародних та науково-практичних конференціях різного рівня.

Зміст рецензованої роботи свідчить про ґрунтовне опрацювання дослідником проблеми, виваженість її аналізу, творче застосування загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, що дозволило досягти поставленої мети і розв'язати систему теоретичних і прикладних завдань.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Національного університету біоресурсів і природокористування України, Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія», Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Оцінка змісту та завершеності дисертації. Рецензована дисертація чітко структурована, включаючи анотації (українською та англійською мовами), вступ, три розділи, висновки і список використаних джерел (219 найменувань, із них 82 іноземною мовою), 5 додатків. Загальний обсяг дисертації становить 259 сторінок. Дисертація містить 12 таблиць та 29 рисунків. Безумовного схвалення заслуговує обрана дисертантом логіка викладу змісту та основних результатів дослідження.

Структура дисертації відповідає меті та завданням дослідження, що дало змогу забезпечити логіку в подачі матеріалу та його змістову завершеність. Так, у першому розділі **«Становлення і розвиток цифрових ресурсів у професійній діяльності педагога»** на основі аналізу й узагальнення наукових розвідок опрацьовано теоретичні основи використання цифрових ресурсів у сучасному науковому дискурсі, висвітлено можливості використання цифрових освітніх ресурсів при підготовці майбутніх фахівців у країнах ЄС, проаналізовано нормативно-правове забезпечення підготовки фахівців до використання цифрових ресурсів у професійній діяльності.

Обґрунтованим видається авторське узагальнення стосовно того, що всі Європейські країни наголошують на значущості професійного використання цифрових освітніх ресурсів як новітнього підходу до навчання і виховання, який базується на широкій комунікації, вільному обміні думками, ідеями, інформацією учасників колективного проєкту, на цілком природному бажанні розпізнати сучасне, збагатити свій кругозір; використовує реальні дослідні методи (наукова чи творча лабораторії), котрі дозволяють вивчати закони природи, основи техніки, технології, соціальні явища у їхній динаміці, у процесі вирішення життєво важливих проблем, особливості різноманітних видів творчості у процесі спільної діяльності групи учасників; сприяє набуттю педагогами різноманітних супутніх навичок, які можуть виявитися дуже корисними у професійній діяльності, у тому числі й навичок користування комп'ютерною технікою та різними цифровими технологіями.

Другий розділ дисертації **«Організаційно-методичні засади розвитку цифрових ресурсів у професійній діяльності педагога»** містить належну аргументацію щодо класифікації цифрових освітніх ресурсів, характеристики методики використання цифрових освітніх ресурсів у процесі підготовки студентів спеціальності «Освітні, педагогічні науки», визначення основних напрямів використання цифрових освітніх ресурсів в закладах вищої освіти, умов та моделі підготовки студентів спеціальності «Освітні, педагогічні науки» до використання цифрових ресурсів у професійній діяльності.

Відмітимо вияв належної наукової ерудиції здобувача щодо класифікації цифрових освітніх ресурсів (за функціональною класифікацією, матеріалами наукових публікацій, за структурою, організацією тексту, характером вихідних даних, цільовим призначенням, групою користувачів, за наявністю друкарського еквіваленту, інформаційним видом, ступенем дидактичного забезпечення, освітньо-методичними функціями, за характером взаємодії користувачів, технологією розповсюдження та залежно від форми власності), що, як слушно зауважує здобувач, сприяє покращенню всіх рівнів освітнього процесу за рахунок застосування засобів сучасних інформаційних технологій, допомагає розвитку індивідуальності студента, його підготовці до комфортного життя в умовах інформаційного суспільства.

Імпонує авторська позиція щодо визначення основних напрямів використання цифрових освітніх ресурсів в закладах вищої освіти: цифрові ресурси як науковий напрям (нижній (фізичний); середній (логічний); верхній (користувацький); некерована цифровізація; керована цифровізація; комп'ютерна техніка та інформатика як об'єкти вивчення; комп'ютер як підвищення ефективності педагогічної діяльності; комп'ютер як підвищення ефективності науково-дослідної діяльності в освіті; комп'ютер та інформатика як компонент системи освітньо-педагогічного керування.

До безумовних позитивів відносимо спроектовану автором модель використання цифрових ресурсів у професійній діяльності студентів спеціальності «Освітні, педагогічні науки», структурно-змістова наповненість якої охоплює три блоки – теоретичний, методологічний, результативний.

У третьому розділі **«Результати підготовки студентів спеціальності «Освітні, педагогічні науки» до використання цифрових ресурсів у професійній діяльності»** подано обґрунтування критеріїв, показників та рівнів готовності майбутнього фахівця до використання цифрових ресурсів у професійній діяльності, зміст і структуру педагогічного експерименту, експериментальну оцінку перевірки готовності майбутнього фахівця до використання цифрових ресурсів у професійній діяльності.

Варто відзначити досить логічне виокремлення й обґрунтування критеріїв позитивної динаміки ефективності використання цифрових ресурсів у професійній діяльності студентів спеціальності «Освітні, педагогічні науки», а саме: особистісно-індивідуальний, ціннісно-мотиваційний, когнітивно-пізнавальний, технологічно-діяльнісний.

У дисертації приваблює фаховий підхід Андрусика Павла Петровича щодо ретельної експериментальної оцінки перевірки готовності майбутнього фахівця до використання цифрових ресурсів у професійній діяльності через анкетування, включене спостереження, аналіз творчих робіт, порівняння, ранжування, що здійснювалося в трьох закладах вищої освіти України (загальна кількість респондентів склала 218 здобувачів вищої освіти спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки» другого (магістерського) рівня вищої освіти). З тексту розділу, наведених даних змістового ресурсу експериментальної роботи, таблиць, рисунків можна зробити висновок щодо результативності запропонованої авторської структурно-змістовної моделі використання цифрових ресурсів у професійній діяльності студентів спеціальності «Освітні, педагогічні науки» та розробленої методики в умовах реального освітнього процесу.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання. Очевидним є практичне значення результатів дослідження, яке полягає у розробленні та впровадженні в освітній процес ЗВО навчально-методичного забезпечення, зокрема: методичні розробки, методики реалізації конструктивно-педагогічних

і методичних умов організації підготовки фахівців спеціальності «Освітні, педагогічні науки» до використання цифрових ресурсів у професійній діяльності; удосконалення навичок роботи з основними цифровими інструментами та платформами завдяки впевненому володінню Google Workspace, Moodle, Zoom, MS Teams, Canva, LearningApps, Kahoot, Mentimeter, Padlet, Genially тощо.

Не менш важливим є те, що окрему увагу було приділено аналізу продуктів навчальної діяльності студентів, зокрема їхніх мультимедійних презентацій, віртуальних занять, освітніх відео, тестових завдань, створених у цифрових середовищах (Google Forms, Canva, Kahoot, Genially, Mentimeter тощо). Водночас було проведено порівняльний аналіз українського і закордонного досвіду цифровізації педагогічної освіти, зокрема шляхом ознайомлення з міжнародними підходами до формування digital literacy та digital pedagogy у фаховій підготовці майбутніх учителів і викладачів, що сприятиме підвищенню якості освіти та готовності студентів до викликів нинішнього ринку праці, а також в удосконаленні освітньої практики.

Матеріали дослідження можуть бути використані для вдосконалення теоретичних і методичних засад підготовки фахівців спеціальності «Освітні, педагогічні науки» до використання цифрових ресурсів у професійній діяльності; підготовки посібників, освітніх компонентів; у системі педагогічної освіти; у професійній діяльності педагогічного персоналу ЗВО.

Повнота висвітлення результатів в опублікованих працях. Основні положення та результати дослідження представлено в 10 публікаціях, з яких 5 статей у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, стаття у науковому виданні іншої держави, 4 тези наукових доповідей.

Оцінювання ідентичності анотації та основних положень дисертації. Анотація написана українською та англійською мовами й повністю відображає основний зміст, не містить інформації, яка відсутня в роботі. Текст дисертації та анотації оформлені відповідно до вимог МОН України. Загальний обсяг основного тексту дисертації відповідає вимогам до написання наукових досліджень, які подаються на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки». Академічний плагіат відсутній.

Дискусійні положення і зауваження до змісту дисертації. Отже, загалом позитивно оцінюючи представлену дисертацію, вважаємо за доцільне висловити певні **зауваження та побажання**:

1. В огляді іноземних досліджень (п. 1.2), на наш погляд, недостатньо представлено аналітичне порівняння цифровізації освіти в ЄС і в Україні. Варто було б конкретизувати, які саме практики або моделі можуть бути застосовані у вітчизняній системі.

2. У параграфі 2.2 опис методики загалом ґрунтовний, однак бракує чіткої структурної представності: її компоненти, етапи, умови та інструменти.

3. Нам видається, що у дисертації нерівномірно представлена термінологія: інколи подаються лише загальні інтерпретації, без зіставлення наукових позицій. Доцільно було б авторське бачення доповнити зіставленням наукових позицій різних авторів, розширити порівняльний аналіз ключових понять та усунути випадки надмірно узагальнених трактувань.

4. У тексті присутні повтори окремих фрагментів, цитат і теоретичних положень.

Водночас стверджуємо, що висловлені зауваження мають здебільшого характер побажань, не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації, не знижують високої теоретичної і практичної цінності проведеного дослідження, загального позитивного враження від дисертації, у рамках якої запропоновано нове розв'язання проблеми.

Висновок. Аналіз дисертації, анотацій та опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дослідження Андрусика Павла Петровича на тему: «Підготовка студентів спеціальності «Освітні, педагогічні науки» до використання цифрових ресурсів у професійній діяльності» є самостійним, завершеним дослідженням, яке вирізняється оригінальністю, глибиною теоретичного аналізу і новизною пропозицій, має наукову новизну, теоретичне і практичне значення для педагогічної науки і практики. Вважаємо, що дисертація заслуговує на позитивну оцінку, відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року (зі змінами), а її автор Андрусик Павло Петрович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки» галузі знань 01 «Освіта / Педагогіка».

Офіційний опонент завідувачка кафедри теорії і методики початкової освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки, доктор педагогічних наук, професор Раїса ПРИМА